faience, and glass vessels dating to the 18th–20th centuries were discovered. Two test pits (a total of 7.35 m²) were excavated at the E – NE end of Žemaičių Street. They contained street paving or paving fragments from three periods, old layers of road surface (one of which consisted of coniferous branches), postholes – the remains of a former fence – on the street's edge (Fig. 1), two drainage ditches, and part of a third. The cultural layer contained coins, hand-forged nails and other construction materials, buttons, heel plates, and fragments of stove tiles, thrown ceramics, glass vessels, and window glass dating to the 16th–18th centuries.

SENIEJI TRAKAI

Gytis Piličiauskas, Gytis Grižas, Giedrė Piličiauskienė

Tyrimai Trakų gatvėje

2006 m. Senųjų Trakų (Trakų r.) istorinėje dalyje (U19) planuojant vykdyti Trakų gatvės rekonstrukciją, statyti lietaus kanalizacijos įrenginius, buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai (vadovas V. Steponaitis). Jų metu Trakų gatvės pradžioje, abipus gatvės, į ŠV ir ŠR nuo jos sankirtos su Pilies gatve, įvažiavime į pilį ir kelyje į lentpjūvę buvo ištirta 13 šurfų – 17 m² plotas. Žvalgytame plote Trakų gatvės pradžioje daugumoje šurfų buvo aptiktas kultūrinis sluoksnis ar jo liekanos su XIV, XVI–XVII a. radiniais. Autoriaus teigimu, dalis žvalgytos teritorijos ir jos šlaitai suformuoti pilant plytų, čerpių gamybos proceso liekanas, tvarkant pilį po XIV a. pabaigos gaisro bei XV–XVII a. – perstatant, rekonstruojant bažnyčią, vienuolyną. Žvalgomųjų tyrimų rezultatai parodė, kad atliekant gatvės rekonstrukciją, būtini išsamūs archeologiniai tyrimai (*ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 414–415).

2009 m. UAB „Kelda" užsakė archeologinius tyrimus Trakų gatvės rekonstrukcijoje numatytose lietaus kanalizacijos įrengimo vietose, taip pat kelio vietoje keičiant dangą. Kasinėjimai ir žvalgymai vykdyti balandžio–gegužės mėnesį. Iš viso ištirtas 607 m² plotas – 10 perkasų, dar apie 2000 m² buvo žvalgyta

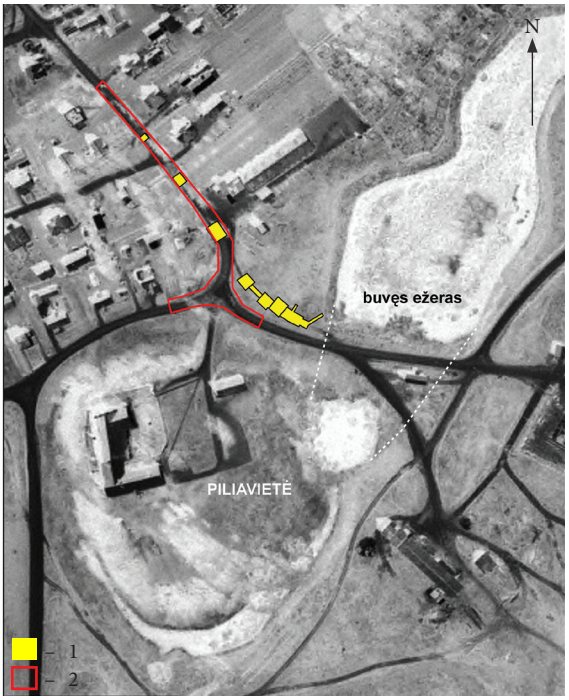

1 pav. Bendras archeologinių tyrimų Senuosiuose Trakuose 2009 m. planas: 1 – perkasos; 2 – žvalgytas plotas. G. Piličiausko brėž. 0 25 m

Fig. 1. The general plan of the investigations in Senieji Trakai in 2009: 1 – trenches; 2 – surveyed area.

3 pav. Bronzinio įmovinio kirvio dalis. K. Stoškaus nuotr.

Fig. 3. Part of a bronze socketed axe.

2 pav. Kauliniai dirbiniai: 1 – yla, 2 – adiklis. G. Piličiausko nuotr.

Fig. 2. Bone artefacts: 1 – an awl, 2 – a darning needle.

(1 pav.).

Ant kelio, lietaus kanalizacijos šulinių įkasimo vietoje, buvo iškastos 3 perkasos (1–3) – iš viso 178 m^2 plotas. Po buvusia asfalto danga ir niveliaciniu žvyro sluoksniu 30–80 cm gylyje vietomis buvo fiksuojamas iki 30 cm storio juosvos žemės kultūrinis sluoksnis. Jame aptikta keliolika pavienių XIX a. keramikos šukelių, keletas pasagų ir jų fragmentų, XX a. II pusės radinių. Daugelyje vietų kultūrinis sluoksnis perkastas anksčiau tiesiant komunikacijas, nuotekų vamzdžius ir šulinius. Ties perkasa 3, šalikelės zonoje, 65–70 cm gylyje buvo aptiktos dvi ūkinės duobės su gausiais XVII–XIX a. keramikos, pavieniais kauliniais ir geležiniais radiniais. Duobėje 2 rasti ir du kauliniai dirbiniai – adiklis (2:2 pav.) ir yla (2:1 pav.). Jie galėtų priklausyti vėlyvajam bronzos amžiui, kaip ir bronzinė kirvuko dalis (3 pav.), žvalgymų metu rasta kelio vietoje, vos už 40 cm nuo perkasos 3 P sienelės, apie 50 cm gylyje, juosvos žemės sluoksnyje su pavieniais XVII–XX a. radiniais.

Lietaus vandens valymo įrenginio vietoje buvo ištirtos 7 perkasos (4–10), iš viso 429 m^2 plotas (4 pav.). Perkasose 4–6 po 10–30 cm gylio dirvožemio sluoksniu, įžemyje buvo aptikta 12 ūkinių duobių su XVI–XIX a. radiniais – monetomis (Jono Kazimiero 1666 m. šilingai (Lietuva), Karlo XI 1662 m. Rygos miesto šilingas, Frederiko I 1732 m. 1 erė (Švedija). Ūkinėse duobėse surinkta daugiau kaip 1500 keramikos šukių, kelios dešimtys koklių, stiklinių butelių fragmentų, plytų. Dauguma keramikos šukių priklausė virimo puodams ir puodynėms. Jų molio masėje yra apie 2 mm dydžio grūsto granito priemaišų, sienelės 7–10 mm storio, angos 16–20 cm skersmens, puodai nepuošti. Glazūruotų indų šukių pasitaikė nedaug. Perkasoje 7 po 10–20 cm storio dirvožemiu buvo atidengtas griuvenų sluoksnis be radinių. Griuvenas sudarė plytų, čerpių degimo brokas, duženos. Po griuvenų sluoksniu perkasose 7 ir 8 vietomis fiksuotas iki 10 cm storio kalkių sluoksnis. Žemiau, 50–210 cm gylyje, buvo atidengtas iki 50 cm storio juodos žemės sluoksnis su gausiais degėsiais, suodžiais, perdegusių akmenų skeveldromis. Šiame sluoksnyje aptikti XIV a. I pusės – vidurio radiniai: žalvarinės apgalvių plokštelės (5:4 pav.), apkalėliai (5:2, 3 pav.), žvangučiai (5:1 pav.), kryželio dalis (5:6 pav.), sidabrinio ilgojo fragmentas, raktas, galąstuvėliai, šiferinis verpstukas, kaulinio apkalo fragmentai (5:5 pav.), peiliukų dalys, bangelėmis puoštų keramikos šukių, gyvulių kaulų ir kt.

Tyrimų metu perkasos 8 R pakraštyje buvo atkasta akmenų, rištų moliu, konstrukcija – maždaug 6 m skersmens statybinės kera-

mikos degimo krosnis (6 pav.). Krosniai priklausę viršutiniai akmenys fiksuoti iš karto po velėna. Krosnies PR krašte buvo atidengtas 10–25 cm pločio, apie 3 m ilgio kalkių skiediniu rištų plytų nuolaužų mūro fragmentas. Tyrimai parodė, kad ankstyviausi krosnies fragmentai (minėtas plytų nuolaužų mūras) priklauso XIV a., vėlesniais amžiais krosnis ne kartą buvo rekonstruota. Atkastos krosnies išorinės ir galinė sienos, vidinės kameros dalis (7 pav.). Iš kameros pašalinus dalį griuvenų, buvo atidengti perkaitę ir apsilydę akmenų bei plytų paviršiai. Šalia krosnies užfiksuota ir keliolikos degimui paruoštų, tačiau neišdegtų plytų krūvelė. Didesnė visos konstrukcijos dalis liko už tiriamo ploto ribų. Baigus tyrimus krosnis buvo uždengta geotekstile ir užpilta žvyru. Į P nuo jos aptiktos 4 15 cm skersmens stulpavietės, dviejų nedidelių krosnelių padai. Tai greičiausiai gamybinių pašiūrių liekanos. Juodas degėsingas sluoksnis su XIV a. radiniais greičiausiai susiformavo valant krosnies vidų ir atliekas paskleidžiant aplinkui. Perkasose 7–10 fiksuotas iki 10–210 cm storio perkaitusių ir sueižėjusių plytų, čerpių duženų sluoksnis, galėjęs susiformuoti verčiant krosnių atliekas remonto ar perstatymo metu. Už 10 m į R nuo atkastos krosnies žemės paviršiuje buvo pastebėtos plytų konstrukcijos – dar viena, vėlyvesnė, XVII–XVIII a. krosnis (4 pav.).

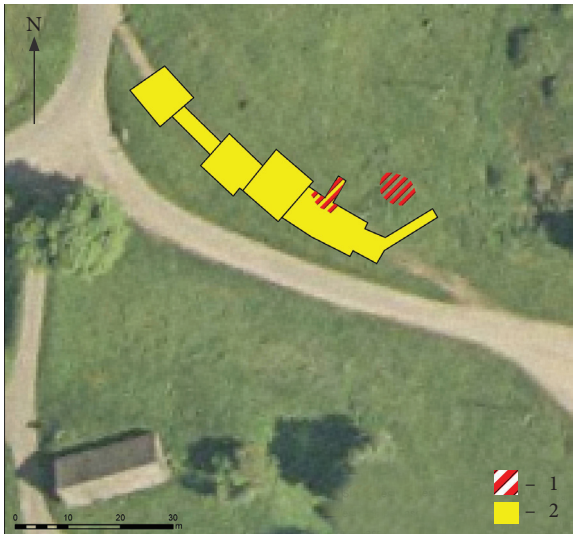

4 pav. Perkasų 4–10 ir statybinės keramikos degimo krosnių vietų situacijos planas: 1 – statybinės keramikos degimo krosnys; 2 – perkasos. G. Piličiausko brėž.

Fig. 4. The situation plan of the locations of trenches 4–10 and the structural ceramics kiln: 1 – structural ceramics kiln; 2 – trenches.

5 pav. XIV a. I pusės – vidurio radiniai: 1 – žvangutis, 2–3 – apkalėliai, 4 – plokštelė, 5 – kaulinis apkalėlis, 6 – kryželio dalis. K. Stoškaus nuotr.

Fig. 5. Finds from the first half – mid-14th century: 1 – a crotal, 2–3 – round ornaments, 4 – a small chaplet plate, 5 – a round bone ornament, 6 – part of a small cross.

0 2 cm

6 pav. Statybinės keramikos degimo krosnis iš PV. G. Grižo nuotr.

Fig. 6. The structural ceramics kiln as seen from the SW.

7 pav. Statybinės keramikos degimo krosnis iš PR. G. Piličiauskienės nuotr.

Fig. 7. The structural ceramics kiln as seen from the SE.

Žvalgymų metu kelio vietoje iki 40–50 cm gylio fiksuoti supiltiniai žvyro sluoksniai. Vietomis po žvyru atsidengdavo permaišytos juodos žemės sluoksnis. Šis sluoksnis iki 40–50 cm gylio buvo fiksuojamas ir šalikelėse, platinant kelią. Kaip minėta, juodos žemės sluoksnyje rastas vėlyvojo bronzos amžiaus bronzinis kirvukas, taip pat kelios XVII a. monetos ir negausūs XVI–XX a. radiniai.

Archeologiniai tyrimai Senuosiuose Trakuose žymiai papildė žinias apie miestelio praeitį. Vėlyvojo bronzos amžiaus kirvukas ir greičiausiai šiam laikotarpiui priklausęs adiklis bei yla leistų manyti, kad ant kalvelės, tuo metu buvusios prie ežero, galėjusi būti vėlyvojo bronzos amžiaus gyvenvietė. XIV a. radinius galima sieti su pilies aplinka. Itin vertingas plytų degimo krosnių kompleksas. Gali būti, kad tyrimų metu atkasta krosnis yra ankstyviausia plytų degimo krosnis Lietuvoje.

The investigation on Trakų Street

In 2009, an excavation and field survey were conducted at the sites foreseen for the installation of storm drains and in the carriageway in replacing the road's surface during the reconstruction of Trakų Street in Senieji Trakai. A total of 607 m^2 (10 trenches) were excavated and about 2000 m^2 surveyed (Figs. 1, 4). Trenches 4–6 contained 12 storage pits with 16th–19th-century finds, a bone awl, and a bone darning needle (Fig. 4). Trenches 7–10 had a layer of charcoal-rich black soil, which contained finds from the first half – mid-14th century (Fig. 5): bronze chaplet plates, fittings, crotals, a fragment of silver bar money (*kapa*), part of a cylindrical lock and a key, whetstones, a slate spindle whorl, pieces of a small knife, a small number of ceramic sherds, and bones. Trench 8 contained a stone construction bound with clay and a fragment a brick rubble wall bound with lime mortar – the remains of a structural ceramics kiln (Figs. 6–7). The earliest kiln fragments belong to the 14th century; the kiln was rebuilt in later centuries. During the survey, layers of gravel fill up to

40–50 cm deep were discovered at the road site. In places, after removing the gravel, a layer of mixed black earth, which contained a small bronze axe from the late Bronze Age (Fig. 3), several 17th-century coins, and a small number of 16th–20th-century finds, was unearthed.

ŠEDUVA

Bronius Dakanis, Ilona Vaškevičiūtė

Tyrimai Raguvėlės ir Progimnazijos gatvėse

Šeduvos senamiesčio Progimnazijos ir Raguvėlės gatvėse tyrimai vykdyti per 10 etapų, derinant tyrimus su komunikacijų šulinių įrengimo darbais. Iš viso Progimnazijos ir Raguvėlės gatvėse 12 vietų ištirtas 105 m² bendras plotas: Progimnazijos gatvėje 8 vietose 65,2 m² – 10 m² (2x5 m) plotas 1 tarp namų 13 ir 15; 4,95 m² (1,8x2,75 m) plotas 3 Progimnazijos ir Margalio gatvių sankryžoje; 3 m² (1,5x2 m) plotas 5 tarp namų 9 ir 11, ties namo 10 PR kampu; 4,5 m² (1,5x3 m) plotas 6 prie sankryžos su Panevėžio gatve; 8,75 m² (2,5x3,5 m) plotas 9 ties namu 7; 12 m² (2x6 m) plotas 10 ties namu 1; 12 m² (2x6 m) plotas 11 prie įvažiavimo į Šeduvos gaisrinės kiemą; 10 m² (2x5 m) plotas 12 ties namu 3. Raguvėlės gatvėje 4 vietose ištirtas bendras 39,89 m² plotas – 18 m² (4x4,5 m) plotas 2 į Š nuo Raguvėlės gatvės Š dalies; 7,74 m² (1,8x4,3 m) plotas 4 Raguvėlės gatvės PV gale, 43 m į ŠR nuo Kėdainių gatvės; 5,4 m² (1,8x3 m) plotas 7 ties gatvės vidurine dalimi, už posūkio link Kėdainių gatvės, ties namu 5; 8,75 m² (2,5x3,5 m) plotas 8, kastas 10 m į ŠR nuo ištirto ploto 4.

Šurfo 1, kasto labai žemoje vietoje, V gale, 1–1,7 m gylyje aptikta *šulinio* liekanų. Jis rėstas iš apačioje įleistų vertikalių 19 cm skersmens rąstų, kurių iš V pusės šurfe per 40 cm ilgį buvo 3, o iš P – suklotų horizontalių, atremiant juos į vertikalius. Horizontalaus rąsto likę tik 75 cm, kito dalis sunaikinta kasant tranšėją. Šulinys įrengtas kasant platesnę nei pats rentinys duobę, nes už rentinio yra apie 20 cm grunto – įžemio perkasimas. Šulinio liekanų viršuje jis daugiau kaip 50 cm pločio, apačioje – 20 cm. Šulinio vidus užsipildęs durpinga juoda žeme. Žemės sluoksnyje aptikti tik keli vėlyvi radiniai: glazūruotos lėkštės pakraštėlio šukė, dugnelis, čerpės duženos. Šulinio apačioje, virš įžemio rastos 4 žiesto puodo šukės, iš kurių 2 sudaro didelę puodo, galinčio būti ankstyvesnio už šurfe buvusiame pirminiame žemės paviršiuje aptiktą keramiką, viršaus su šonu dalį. Kalkių sluoksnis, supiltas įrengiamo šulinio duobės aplinkoje, apačioje ir šlaituose, matyt, atitiko to meto sanitarijos reikalavimus (toliau nuo šulinio rentinio, 60 cm į PV kalkių sluoksnio nebėra). Buvusi duobė prie šulinio, užsipildžiusi aplinkine žeme, rodytų, jog jis labiau buvo skirtas gyvuliams girdyti.

Šurfuose 2 ir 3 jokių senesnių dirbinių nerasta. ***Šurfe 4,*** žemių su griuvenomis sluoksnyje rasta kabė, fabriko gamybos vinių, galąstuvo dalis, žiestų puodų šukių, stiklo taurelės kojelės apačia ir kitokių dirbinių, iš kurių pakraštėlio šukė su įgaubta briaunele turėtų būti ankstyvesnė, XVII a. Radiniai, be abejo, pateko iš miesto tiesiant kelią, vėliau padarytą gatvele. ***Šurfe 5*** maišytose žemėse surastos kelios geležinių dirbinių liekanos, 2 puodų ir stiklinės šukės bei kalvio darbo vinis. ***Šurfe 6,*** juodos degėsingos žemės sluoksnyje, kurio storis 95 cm, rasta gyvūnų kaulų, o sluoksnio apačioje – medienos bei žabų liekanų. Šurfo juo-